

Västanbladet

GöteborgsRegionens Släktforskare

Årgång 33

2016

Nr 1

Volvo PV4
Mer om Volvo på sidan 28

Innehållsförteckning nr 1- 2016

Per Clemensson

Redaktören har ordet 3

Vi möts våren 2016 3

Ann Lantzourakis

En ung sjömans brev till sin far åren 1875-1879 4

Bilder på 1100 utvandrare 8

Kristina Bengtsson

Den första tretriksgränsen och stenen "a Suntru asi" 12

Ann Lantzouraki

Pedagogiskt nytänkande vid sekelskiftet 1900. Historiska fragment om tänkande och handlande kring barn. 17

Aktiviteter på Landsarkivet Våren 2016 19

Patrik Ekheimer

Bengt Berglund 20

Patrik Ekheimern Volvo 1926-1956

Från sammansättningsfabrik till koncern 21

Projekt BoU vid Svenska Riksarkivet 25

Riksarkivet i Arninge 20 år 27

Gunilla Brolund Sandström

Landet runt 29

Omslagsbild Volvo PV4, bild från Wikipedia.

Webmaster

Lars Nyqvist, 0303-164 56
webmaster.g.r.s@telia.com

Västanbladet : Redaktionskommitté;

Per Clemensson, Per Liljeström, LarsOlof Lööf och Johan Ahlén. Västanbladet ingår i medlemsavgiften 200:-/ år och utkommer årligen med fyra nummer.

Ansvarig utgivare Per Liljeström

Tidningsmakare

Christina Claeson ch_claeson@hotmail.com

Tryckeri: Typografia, Göteborg

GöteborgsRegionens Släktforskare

MEMLEMSFÖRENING I SVERIGES SLÄKTFORSKARFÖRBUND Styrelse 2 0 1 6

Ordf. Vakant

V. Ordf

LarsOlof Lööf 070 - 522 24 91
Erik Dahlbergsg. 4, 411 26 GÖTEBORG
larsolof.loof@gmail.com

Sekr

Gunilla Sandström 070-550 14 62
Dahlströmsg. 30, 414 65 GÖTEBORG
gunilla.sandstrom@gmail.com

Webmaster

Lars Nyqvist, 0303-16 45 6
Trollhättevägen 12,
442 49 KUNGÄLV

Kassör

Ewert Arwidsson 0723 - 138 415
Eva Rodhes g. 10, 411 11 GÖTEBORG
trewettrans@telia.com

Klubbm.

Anita Fyhr 0702-411872
Virvelvindsgatan 6, 417 02

Övriga

Per Clemensson, 031 - 20 65 63
S.Vägen 79 , 412 54 GÖTEBORG
per@clemensson.net
Johan Ahlén, 0739-971916
Dockerredsvägen 14, 424 91
OLOFSTORP
johan@flygfotohistoria.se
Lars-Göran Johansson 073 - 937 34 33
Kyrkogatan 41, 442 67
MARSTRAND olarjoh@gmail.com
Inger Clemensson, 031 - 20 65 63
S.Vägen 79 , 412 54 GÖTEBORG
inger@clemensson.net

Jan Forslund 0346-222 45
Ljungby Prästgård 101, 311 95
FALKENBERG
janforslund@spray.se
Lisbet Rodin 070-170 84 30
Hults Sörgårdsväg 13A, 436 45 ASKIM
lirodin@hotmail.com
Lars Nyqvist 070-771 64 56
Trollhättevägen 12, 442 49 KUNGÄLV
webmaster.g.r.s@telia.com

Manusstopp för nr 2 meddelas
på hemsidan

Redaktören har ordet

Tyvär har jag måst lämna ordförandeskapet för vår förening på grund av ohälsa. Jag har fått behålla uppdraget som ansvarig för tidningens produktion.

Vi har inte hittills lyckats finna någon ny ordförande utan LarsOlof Lööf har ställt upp och har som sådan tagit på sig arbetsbördan under vakansen. Som ny sekreterare har Gunilla Sandström tillträtt och ersätter då Barbro Majjgren. Vidare har som suppleant valts Lisbet Rodin bosatt i Askim och ordförande i Strömstads släktforskare. Vi hoppas att finna en ny ordförande under 2016. Som valberedningen fungerar föreningens styrelse och om du känner intresse för ordförandeskapet ta kontakt med någon i föreningens styrelse. Under min tid som ordförande har jag, omgiven av intresserade och kunniga medarbetare stortrivts och gläder mig åt att fortsatt ha ett finger med i arbetet.

Framtiden inom föreningen kommer för min del främst att ägnas åt följande projekt: artikelregister till Västanbladet 1985-2015, register på badgäster på Särö 1871, Långströmska klippssamlingen, emigrantforskning och vår hemsida.

Studera "Vi möts" i föreliggande tidning.

Per Clemensson

Vi möts våren 2016

21 maj vårutfärd till Äskhults by

*Mer information kommer på hemsidan
och i medlemsutskick*

En ung sjömans brev till sin far åren 1875-1879

Ann Lantzourakis

Göran Winkrans föddes 1858 och växte upp i Majorna i Göteborg. Han gick till sjöss som jungman 1875. Han skrev nedanstående sex brev från sina långväga resor med segelfartyg. Brevet har bevarats av hans fyra år yngre syster Elisabeth och efter hennes bortgång av hennes barn och numera av hennes barnbarn, artikelförfattaren. De är alla skrivna till fadern Carl Fredrik Winkrans. Vid tidpunkten för det första brevet var Göran 17 år, vid det sista 21 år. De tre första breven är från destinationsorter i Europa 1875. De tre sista breven är från Sydamerika och skildrar resor från Japan till Sankt Helena 1878 och till Rio de Janeiro 1879. Fler brev från hans resor har troligen funnits men är ej bevarade.

Göran föddes i Kungsbacka där fadern var lärare. 1862, då Göran var 4 år blev fadern rektor vid Majornas läroverk i Göteborg och familjen flyttade in i rektorsbostaden som kom att ligga i skolbyggnadens nedre del på Djurgårdsgatan. Tomten med skolbyggnaden gränsade i norr till prostbostadens trädgård, i söder till ännu obebyggda ängar. Fadern var verksam som rektor vid denna skola i 33 år, ända till 1895.

Modern Mina Winkrans, född Hagsstedt, var en prästdotter från Halland. Göran hade två yngre systrar: Elisabeth född 1862 och Gerda född 1864. Mina Winkrans dog redan 1873, när Göran var 15 år gammal, två år innan hans första resa som sjöman. Fadern Carl Fredrik var alltså änklings med tre barn varav två minderåriga, när Göran skrev sina brev till honom.

Om livet i Majorna under Görans tidiga år vill vi citera ur en skrift som utgavs 1962, i samband med läroverkets 100-årsjubileum (Knut Wichman - Högre Allmänna Läroverket i Majorna i Göteborg 1862-1962): Först och sist var emellertid det gamla Majorna för hundra år sedan ett segelfartygens, skeppsvarvens och sjömännens samhälle. Skeppen med de svällande seglen ute på älven, sjöfarten och havets arbetare gav det gamla Majorna hela dess liv. Kärleken till havet och till sjömansyrket låg nästan alla småpojkar i blodet. Göteborgs sjöfart bedrevs på den tiden väsentligen av segelfartyg. Ångbåtarna var i avgjord minoritet.

Nästan hela befolkningen i Majorna bestod av sjöfolk och av sjöfarten beroende yrkesutövare, såsom varvs- och stuveriarbetare. Många gamla majbor kan förtälja, med vilken glädje de som pojkar följde ett segelfartygs tillblivelse vid Gamla varvet eller ute vid Kustens varv. Vintertiden låg i hamnen mängder av avriggade fartyg, och när våren kom med isfritt vatten gjordes de segelklara.

Det var något storstilat över dessa segelfartyg. Där kunde verkliga sjömän fostras. En omsorgsfull omvårdnad ägnades alla grejor ombord på ett seglande fartyg. Även besättningen kunde vara föremål för ett personligt intresse och lekamlig och andlig omvårdnad från befälets sida. En sjökaptan på den tiden var på en gång husfader, läkare och präst för sitt folk". Men i Majorna "härskade ej endast idyllen. Där fanns också rusliga gamla kåkar, i vilka smugglare, lönnkrogar och lösaktiga kvinnor hade sitt tillhåll". Det måste ha varit en spännande miljö för en pojke att utforska.

Faderns hängivna intresse för havet som fritidsseglare medförde att Göran hade tidiga upplevelser av båtliv "i en halv-däckad segelbåt på långfärder genom Bohusläns skärgårdar". Göran valde sjömanslivet. Han erhöll "styrmansbref" 1879, 21 år gammal och tjänstgjorde härefter som andre styrman på olika båtar. Han omkom till sjöss någon gång 1882 - 1884.

Sundsvall den 3dje oktober 1875

Bäste Pappa!

Pappa undrar kanske på hvarför jag ej skrivit förr än i dag, då vi likväl kommo hit onsdags qväll. Jag väntade nemligen bref hemifrån först och har frågat efter det på postkontoret flera gånger, men der fans intet.

Den bästa adressen är "Sundsvall, Mons Trävaruaktie Bolag. Skeppet Alexander K. Rhodin. Resan har gått temligen långsamt ty vi ha ofta haft dåligt väder och d.o vind. Vi seglade som Pappa vet ut på Thorsdags eftermiddag med god vind tills vi om Söndagen fingo motvind i Sundet och ankrade mellan Köpenhamn och Malmö.

Måndagsmorgon började kryssningen ut ur Sundet. Thorsdagen hade vi mycket starkt byväder med regn och hagel. Jag såg flere skydrag på nära håll. Fredagen hade vi storm så att vi icke kunde föra mer än revade märssegel.

Tisdagen den 29de kunde man se inloppet till Stockholm och vi seglade med god och stark bris till Sundsvalls inlopp, då vi kommit en mil innan före Brämön måste vi vända och gå till sjöss igen, ty vi fingo ingen lots om qvällen.

Onsdags morgon fingo vi lots med dålig vind, så att vi måste kryssa hela dagen tills vi på natten fingo bogsering upp till staden. I morgon ha vi troligtvis lossat barlasten och få sedan börja lastningen - Vi ha en pojke ombord, som heter Frenke och är ifrån Carlstad, han var sjösjuk hela vägen så länge vi lågo i sjön, och var knapt ur kojén. Då ville han försöka komma ifrån så fort vi komme fram, men nu då vi ligga i hamn har han ångrat sig och vill stanna kvar. Sundsvall är en liten rätt vacker stad, som ligger i en dal mellan skogsbevuxna berg.

Här finnes en ny järnvägsstation med ungefär fem mils färdig järnväg. I hamnen är rätt mycken rörelse med ångbåtar och segelfartyg. Jag mår väl, blott jag icke hade så ondt af magsyra, som jag fått då vi börjat äta de svenska knal-larne. Hemma må de väl bra förmodar jag. Jag skulle tycka det vore mycket roligt om jag också finge något bref från Gerda och Elisabeth. Jag ber om mina helsingar till dem allesamma därhemma och till Sjöbloms.

Pappas tillgifne
Göran

Pappa får ursäkta att brevet är litet illa hopkommet o. skrivet, men jag sitter neri rummet på ett hundbo och skrifver i halvmörkret ty det är för kallt på dacket och för trångt i skansen.

Helsingörs udd den 29 oktober 1875.

Bäste Pappa!

Jag får nu i största hast skriva ett litet bref och tacka för de bref jag fick både af Pappa och systrarne. Det roligaste man kan få i hamn är nemligen underrättelser hemifrån, så att jag blef mycket glad då jag fick höra att det fanns bref till mig.

Då vi i Sundsvall lossat en del af lasten förhalade vi till "Mond" hvarest lastningen började. Innan lasten kom in har jag fått många svetta skjortor ty jag har hela tiden varit med i rummet och dragit plank. Det var i synnerhet påkostande då det skulle fyllas under däck, ty då fick man gå mycket krokig med plankorna, hvilka till största delen vore ganska tunga, deras dimensioner vore 3 x 9 tum och längden mellan 5 och 25 fot.

Lördagen den 23dje efter frukost var lasten inne, då det hurrades från däck. Vi lastade med tillhjälp af en stufvare med 5 sjäare, hvilka, som vanligen är fallet här uppe, hade accord och kunde beräkna en förtjänst af öfver sex kronor om dagen. Jag min stackare drog precis lika många plankor som någon af dem och har blott 58 öre om dagen. Men det kan väl behövas ty allting är mycket dyrt häruppe. Härsket smör från Finland måste jag betala med 80 öre för lod, ost kunde jag få för 25 öre för d:o, oxkött betalade stewarten med 10 kr. för pundet.

Det var en verklig lättnad att komma väl ifrån den kalla Norbotten och de människor man måste arbeta tillsammans med, ty de hade alls ingen religion.

Det kom icke en enda plank utan en mängd förskräckliga svordomar, mycket värre än man någonsin får höra i Göteborg. - Om söndag den 24 avseglade vi med god vind tills vi kommo till fryskeppet "Svenska Björn" då vi kryssade och sleto hela natten igenom.

Sedan bar det af med god och mycket stark bris, nästan storm, så att vi om Onsdagen passerade Gotland. Vi ha således blott behövt 5 dygn för att komma hit. Kaptenen har i qväll farit i land med lotsbåten för att proviantera. Om han kommer ombord i natt få vi troligtvis segla i morgon bittida. - Jag trifves temligen bra ombord, men hoppas att det skall blifva bättre då vi komma i andra farvatten, hvad helsan angår mår jag bra. Här neri sundet är riktig sommar mot hvad det var i Norrland.

Det har varit mycket vackert väder i dag så att jag på nära håll sett både Drogden, Köpenhamn, Helsingborg, Hven m.m. Vi komma, som Pappa vet, att gå till St. Nazaire. Om de der hemma vill skriva till mig, om en vecka ungefär, skulle jag vara mycket tacksam. Adressen är: Skeppet Alexander, kapt. Rhodin, Svenska & Norska konsulatet. St. Nazaire, France.

Jag får sluta nu ty jag skall på däck och göra vakt, så att jag blott får bedja Pappa helsa systrarne från mig ävenså mina öfvriga vänner och bekanta. Jag skall skriva till Elisabeth och Gerda en annan gång då jag får bättre tid och tillfälle.

Pappas tillgifne

Göran

Helsingörs redd den 29 Oktober 1875.

Älsste Pappa!

Jag får nu i största hast skriva
ett litet brev och tacka för de bref
jag fick både af Pappa och systern.
Det roligaste man kan få i hem är
nemligen underättelser hemifrån,
så att jag blef mycket glad då jag
fick höra att det Paps bref till mig.
Då vi i Sundsvall lossat en del af
barklasten förhållade vi till. Man har
rest lastningarna förjades. Innan lasten
kom in har jag fått många snetta
skjortor stå jag har hela tiden varit
med i redmet och dragit flak.
Det var i synnerhet påkostande så
det skulle fyllas under täcken, ty
då fick man gå mycket kråkig
med flakskorna, vilka till största
delen voro ganska tunga, deras di-
mensioner voro 34 1/2 tum och längden
mellan 6 och 25 fot. Lördagen den
23 dje efter frukost var lasten in, då
det hurrades från däck. Vi lastade
med tillhjälp af en stufvare med
6 sjöare, hvilka, som vanligen är

Bilder på 1100 utvandrare (ur Sverige & Amerika nr 1 2016)

På Websidan www.sweame.com finns mängder av data om många av de svenskar som for till Nordamerika under 1800-talets senare hälft och det tidiga 1900-talet. Sidan kompletteras fortlöpande med uppgifter, bland annat dokument som tidigare inte varit tillgängligt i digital form. Men – där finns också en enastående bildskatt. Basen är alla de bilder på svenska familjer, som publicerades i böckerna "Svenskarne i Texas" vilka utgavs 1915 och 1917. Böckerna, som omfattar totalt 1200 sidor, digitaliserades och gjordes och gjordes tillgängliga online av David Borg i Missouri, som sedan gick vidare etablerade den ideella föreningen Swedish America Heritage Online.

Swedish America Heritage Online.. About

Home Search Login Find Media Info English

Search Results Print

Matches 1 to 15 of 15 for Last Name contains Claeson

#	Last Name, Given Name(s)	Born/Christened	Person ID	Tree
1	← Claeson, Ester Linnea	b. 17 Sep 1906 Dalonskull, Kyrkhult församling, Blekinge, Sweden P	I507	Swedish Roots In Oregon
2	← Claeson, Agnes	b. Apr 1873 Texas P	I134938	Texas
3	← Claeson, Curt Eric		I1213	Vasa National Archives
4	← CLAESON, JOSEF E	b. 21 Jan 1902 HELGESTA SÖDERMANLAND P	I63263	Vasa Test Holzer Genealogy Data
5	← CLAESON, MARTHA ISABELLA		I61009	Vasa Test Holzer Genealogy Data
6	← Claeson, Robert	b. Feb 1861 Sweden P	I21261	Texas
7	← Claeson, Robert	b. 01 Feb 1861 Sweden P	I91425	Vasa Emigrants
8	← Claeson, Signe Maria	b. Malmback, Jonkopings lan (F) P	I035532	Texas
9	← Claeson, Vera Ann-Greta		I1214	Vasa National Archives
10	← Clawson (Claeson), A Leila	b. Dec 1896 California P	I25133	California
11	← Clawson (Claeson), Baby	b. Jan 1900 California P	I25135	California
12	← Clawson (Claeson), J. Francis	b. Oct 1898 California P	I25134	California
13	← Clawson (Claeson), O Frank	b. Oct 1868 Sweden P	I25130	California
14	← Clawson (Claeson), O Frank	b. 01 Oct 1868 Sweden P	I5936	Vasa Emigrants
15	← Clawson (Claeson), W Carl	b. Aug 1895 California P	I25132	California

Home Page What's New Most Wanted Surnames Photos Histories Documents Cemeteries Places Dates Reports Sources

Där har han användare som anslutit sig till sajten successivt lagt till ytterligare material. Rod Johnson i Austin, Texas, är en av dem som medverkar flitigt, och han har gjort en databas av porträttbilder på mer än 100 personer, födda i Sverige, som utvandrat till USA. Där finns också uppgifter om var de är födda och länkar till uppgifter om familjemedlemmar och annat material samt uppgift om var de är begravda i Texas.

Swedish America Heritage Online.. About

[This Website](#)

[Home](#) [Search](#) [Login](#)

Find

Media

Info

English

Agnes Claeson

♀ 1873 -

[Print](#) [Bookmark](#)

[Individual](#) [Ancestors](#) [Descendants](#) [Relationship](#) [Timeline](#) [Suggest](#)

[Personal Information](#) | [Sources](#) | [All](#) | [PDF](#)

Name	Agnes Claeson	
Born	Apr 1873	Texas P
Gender	Female	
Person ID	I134938	Texas
Last Modified	3 Nov 2008	

Family	Robert Claeson b. Feb 1861, Sweden P [1 , 2 , 3]	
Last Modified	3 Nov 2008	
Family ID	F7640	Group Sheet

Sources	<ol style="list-style-type: none"> [S9170] 1900 US Federal Census Houston Ward 1 Harris, ED 62 SH 8B. [S811] 1910 US Federal Census Houston Ward 1 Harris, ED 52 SH 9B. [S9250] 1930 US Federal Census JP2 Jefferson, ED 71 SH 4B.
---------	---

[Home Page](#) | [What's New](#) | [Most Wanted](#) | [Surnames](#) | [Photos](#) | [Histories](#) | [Documents](#) | [Cemeteries](#) | [Places](#) | [Dates](#) | [Reports](#) | [Sources](#)

**Bläck och Toner
för din Skrivare
Original, Pirat och
Återfyllda**

pappershörnan.se

**Pappershörnan
Ashebergsgatan 40
031-20 42 06**

AVENYNS FOTKLINIK

Välkommen till en av de äldsta Fotklinikerna i Göteborg (etabl 1942) !

Vi erbjuder medicinsk fotvård, vårtfrysning, benvaxning, manikyr och fot/benmassage.

Vi i har även försäljning av presentkort och diverse produkter.
En fika och ett leende ingår alltid ! - Se våra fina omdömen på Eniro.se !

Jessica och Tove

Boka tid på tfn: 031- 16 92 87 - Geijersgatan 16, Göteborg

GRS kursprogram våren 2016

**Kurserna hålls i GRS regi och lokaler
Erik Dahlbergsgatan 36 B (entré från gatan).
Kursprogrammet kommer att omfatta följande kurser**

Släktforska steg för steg.

Innehåll: kyrkobokföringen, domböcker
och bouppteckningar, mantalslängder m.fl. grundläggande källor,
databashantering, handskriftsläsning.

Lärare: Anita Fyhr. 7 X 3 timmar.

Pris 700:- kr. inkl. lärobok.

Släktforska vidare. I

Innehåll: fördjupning av kyrkoboksforskning,
borgare, sjömän, soldater m.fl. yrken, handskriftsläsning.

Lärare: Per Clemensson. 5 X 3 timmar.

Pris 500:- kr. inkl. lärobok.

Handskriftsläsning.

Innehåll: grundkunskaper,
läsövningar, egna texter för tolkning.
Lärare: Per Clemensson. 4 X3 timmar.

Pris 300:- kr.

Liv och leverne förr i tiden.

Innehåll: Historik, livets
högtider, mat och textilier. 4 X2 timmar.

Lärare: Ingela Martenius.

Pris 400:- kr.

**TIDERNA ANPASSAS EFTER DELTAGARNA OCH
STARTAR ALLT EFTER DE BLIR FULLTECKNADE.**

**Kurserna kan anordnas på både dag- och kvällstid
För deltagande i GRS kurser krävs medlemskap i vår förening.**

Medlemsavgiften är 200.- / kalenderår

**Anmäl er till Per Clemensson och ange ditt önskemål om tidpunkt,
dvs kl 11.00, kl 14.00 eller kl 17.00.**

Tel 031-206563 eller 0705-206564.

Den första treriksgränsen och stenen »a Suntru asi»

Av Kristina Bengtsson

Texten publicerades ursprungligen i
Namn och bygd 102 (2014), 149–165.

Vikingatid och tidig medeltid var den period som allmänt kallas rikssamlingen. I denna långa komplicerade process var markeringen av territorier väsentligt eftersom rikssamlingen även bl.a. innebar att mer avancerade skattesystem etablerades. Det var i huvudsak jorden som beskattades och därmed var det viktigt att avgöra vilka landområden som tillhörde vem. Det är i den belysningen de tidigaste gränsläggningarna mellan den tre framväxande nordiska rikena framträder.

Bakgrund – Kungahälla som gränsfäste vid Göta älvs myning

Författaren är doktorand i arkeologi vid Göteborgs Universitet och bedriver ett forskningsprojekt kring det tidigaste Kungahälla, dvs. den vikingatida kungsgård som föregick den medeltida staden nere vid Nordre älv, och som låg två kilometer väster om staden i anslutning till södra Bohusläns största högggravfält, RAÄ 22, i Ytterby socken.

Detta omfattar ca 160 gravar med dateringar från yngre bronsålder till vikingatid, och eventuellt med några tidigkristna gravar. Vid arkeologiska undersökningar i gravfältets omedelbara närhet har framkommit boplatslämningar från bronsålder till vikingatid. En imponerande hallbyggnad, ca 50 meter lång och tio meter bred,

Dateras till folkvandringstid–vindelid. (Bengtsson 2012 s. 25–26.)

Gården torde ursprungligen ha hetat *Hälla*, därefter *Kungahälla*. Under medeltid benämndes den *Lilla* eller *Yttre Kungahälla* och senare *Kastellegården* och låg fram till i början av 1600-talet invid det imponerande högggravfältet. Detta framgår av två medeltida diplom och en mer precis lokalisering från 1594 (Bengtsson 2012 s. 25).

Omkring 1620 flyttade Kastellegården från sin ursprungliga plats ner till de övergivna stadsmarkerna vid Nordre älv. Detta gör att staden Kungahällas framväxt faller väl in i ett mönster som gäller många av de vikingatida och tidigmedeltida städerna i Norden, dvs. att de anlagts på kungligt initiativ och i relativ närhet till kungsgårdarna. Kungahälla kungsgård intar dock en viktig särställning eftersom den låg i ett område som kom att spela en betydande politisk roll i den nordiska riksbildningen. (Bengtsson 1993.)

Utgångspunkt för forskningsprojektet är att södra Bohuslän och Göta älv-dalen utgjorde ett område som låg i skärningspunkten av tre starka maktsfärer – den danska, svea/götiska och norska. Kommunikationerna för befolkningen i södra Bohuslän kunde upprätthållas lika naturligt in mot alla tre. Man kan därför förmoda att släktskapsförbindelser och andra allianser av ekonomisk eller politisk natur ingåtts i alla tre maktsfärerna.

Detta har i sin tur medfört att man under riksenandeprocesserna inte med någon självklarhet kunnat hävda eller kräva lojalitet från en samlad befolkning i södra Bohuslän och i Göta älvdalen. Landskapet kom därför under vikingatid att slitas mellan de tre intressesfärerna och med de lokala stormännen involverade på olika sidor.

Göta älvs mynning – knutpunkt för dåtiden kommunikationer

I denna maktkamp var kontrollen över Göta älvs mynningsområde betydelsefull. Det är i detta perspektiv man kan ana kungsgårdens tillkomst, dvs. som en yttersta gränspostering vare sig den för tillfället var under svea/götisk, dansk eller norsk kontroll. Området kring Göta älvs mynning var en mycket viktig ekonomisk knutpunkt.

Där möttes nord- och sydgående kustfart längs Halland och Bohuslän; härifrån seglade man till Jyllands nordspets i Danmark, till Vestlandets sydspets i Norge, och framför allt var detta den enda sjövägen via Göta älv in i Vänern och dess rika omland med Dalsland, Värmland och Västergötland. (Bengtsson 2012.)

Att ha kontrollen över denna knutpunkt var naturligtvis också eftertraktat och man kan, först i sagamaterial och skaldekvad, senare i diplom, följa maktkampen som pågick i flera århundraden.

Som Ingvar Leion (2002 s. 44) påpekar i sitt arbete Landkorridoren till Västerhavet så fanns det vid denna tid inga territoriella krav på vatten – alla sjöar, hav och floder ansågs vara internationellt vatten så länge det var olika strandägare.

Det betyder att så länge älvdalen delades mellan svear och av norrmän så var älven internationellt vatten. Däremot skulle Göta älv bli nationellt vatten om endera parten skulle behärska landet på båda sidor om denna. Under vikingatid skönjer man att området dras mellan danska, svea/götiska och norska intressen.

Av naturliga skäl är det i huvudsak de norska regenternas förehanden som finns nedtecknade i det isländska sagamaterialet vilket inte hindrar att kungsgården tidvis kan ha varit uppehållsplats både för danskar och för svear..

Det uppges t.ex. att Harald Blåtand av Danmark höll de sydligaste fylkena i Norge i slutet av 900-talet och att svearna under Olof Skötkonungs regeringstid, i början av 1000-talet, höll hela Bohuslän.

»Landamäret i älven»

Området vid Göta älvs mynning var också enligt sagamaterialet mötesplats för de nordiska kungarna. Det omnämns inte mindre än tio sådana möten, vid *landamäret i älven* i närheten av Kungahälla, från slutet av 900-talet och fram till 1101.

Författaren har i en artikel i samband med 900-årsjubileet av trekungamötet 1101 visat att platsen för dessa möten med stor sannolikhet varit Marberget eller som det också kallades, Horsaberget, i Ytterby sockens östra del, vettande ut mot älven och mitt emot Nödinge (Bengtsson 2001). Det kan via samtida annaler säkerställas att ett stort möte mellan kungarna Valdemar Birgersson i koalition med Norges Magnus Lagaböter å ena sidan och Magnus Ladulås Birgersson på den andra skedde vid Horsaberget och Nödingebergen år 1276 (Storm 1888 s. 333–336).

Vidare var Marberget/Horsaberget enligt folktradition platsen för trekungamötet 1101, dvs. fredsmötet mellan Norges Magnus Barfot, Danmarks Erik Ejegod och svearnas Inge Stenkilsson (Holmberg 1867 s. 174).

Det är troligt att en sådan betydande mötesplats låg i närheten av den punkt där de tre gränserna sammanföll, eftersom mötena ofta syftade till att lösa tvister och man därför inte ville ge sig för långt in i fiendeland.

De isländska sagauppgifterna talar också om att när norska kungar mötte sveakungar och danakungar, var för sig, så skedde mötena vid landamäret. Sagaskrivarna av t.ex. Morkinskinna, Ågrip och Heims-kringla uppfattar att de tre rikenas gränser sammanstrålade i närheten av Göta älvs dätida mynning. Men var låg då mynningen under vikingatid?

En viktig faktor att ta hänsyn till när det gäller gränsdragningar är de topografiska förhållandena och att äldre gränser följde naturliga gränser som stora skogar, svårforcerade berg och fjällbygder dvs. alla naturhinder som försvårade kontakter mellan landområden.

Karta som utvisar de i texten omnämnda ortnamnen. Framställd av Dick Holst & Kristina Bengtsson.

Landskapet i Göta älvs mynning under vikingatid

Under vikingatiden stod havsnivån ca två meter högre än idag (Adriellsson & Fredén 1987 s. 67). Detta innebar att Göta älvs mynning låg betydligt längre norrut och att mötet med havet skedde nära dagens Kungälv. Göta älvs dalgång vid Bohus var en ca 500 m bred, grund havsfjord med en djupfåra längs östra sidan.

I de lägre delarna av dalgången ner till dagens Göteborg fanns stora vassområden. Sundet i den trängre norra armen var ca 200 m brett.

Salvattnet nådde således upp till Kungälv, och vattenytorna var betydligt mer utbredda eftersom landet låg lägre och de båda strömfärorna ännu inte eroderats ner till sina nuvarande djup. (Fredén 1987 s. 44.)

Topografin närmast öster om älven, Vättle härads utkant, har karaktär av ett kargt bergsområde som än idag är sparsamt bebyggt. Från Angered och upp till Nödinge kantats älvdalen av en hög och brant ås av mörk, grå gnejs. Branterna är glest bevuxna och åsen ger ett svart, massivt intryck. Idag finns en smal landremsa mellan åsen och älven, där riksväg 45 löper, men under vikingatid och tidig medeltid har vattnet på långa sträckor gått fram till bergssidorna. Detta medförde att alla landtransporter måste ske på stigar uppe på åsen. Dalgången mellan nuvarande Kungälv och Göteborg bör alltså under vikingatiden inte ha uppfattats som en del av Göta älv. Detta är viktigt att ha i minnet för att förstå de äldsta uppgifterna om gränsförhållandena i dessa trakter.

Treriksgränsen

Länge tog man för givet att Göta älvs nuvarande mynningsområde, alltsedan de nordiska rikena etablerats, räknats som svenskt land. Detta antagande är baserat på ett tillägg i Äldre Västgötalagen som uppger att Danaholmen i Göteborgs skärgård varit landskiljet. Detta kunde dock motbevisas av Ivar Lindquist (1941), som i Västgötalagens

litterära bilagor klargjorde att tillägget var av betydligt senare datum än själva lagtexten och inte alls hade med de första gränserna att göra. Det bör kanske även nämnas att Danaholmen, numera kallad *Danska Liljan*, under vikingatid och tidig medeltid, knappt stuckit upp över havsytan. 1953 publicerade sedan Gunnar Olsson en undersökning, Sverige och landet vid Göta älvs mynning under medeltiden, där han efter noggrann genomgång av sagamaterial, skaldekvad, gränslägnings-traktater och andra skriftliga källor kom till slutsatsen att, fram till mitten av 1200-talet, möttes de tre nordiska rikenas gränser någonstans i Göta älv. Först därefter, senast 1261, men förmodligen redan 1253, har Sverige erhållit tidigare danskt land utmed södra delen av älven och därmed fått en landkorridor ut till havet. (Olsson 1953, se även Leon 2002.)

Utsikt mot norr från Jordfallsbron SO om Kungälv. Här delar sig Göta älv. Mitt i bild på västra sidan ser man Marberget som en udde som sticker ut i älven. Denna udde har varit än mer markant under vikingatid när vattennivån var ca två meter högre än idag och täckte de gröna mader som syns i förgrunden. *Foto Kristina Bengtsson.*

Av särskilt intresse är också den tolkning som framfördes av Adolf Schück i en undersökning 1953 (s. 59 ff.). Han förde här ett mycket intressant och trovärdigt resonemang om att Askims, Sävedals och Vättle härad, med ett samlingsnamn *Utländen*, före ca 1250 tillhört Danmark.

Att Askims och Sävedals härad tillhört Danmark före mitten av 1200-talet har stått klart. Att även Vättle härad kan ha tillhört Danmark stöds också av den isländska läroboken Rimbegla från 1200-talet, som först räknar upp Askims, Sävedals och Vättle härad, Dalsland och Värmland och sedan omtalar det västra Götaland som *ett stort land*.

Detta tyder på att varken Dalsland, Värmland eller de tre häraderna räknades in i det riktiga Västergötland (Janson 1999 s. 120). Att Norges och Sveriges sydligaste råmärke skall sökas just i höjd med den dåtida älvmyningen styrks även av Hälsingelagens Rättegångsbalk från 1200-talet. Denna räknar upp råmärkena mellan Norge och Sverige med början vid Ule träsk, d.v.s. sjön Ulen i Lierne, i norr och avslutar med *aff houär höghä i konungx hällu – från Hovahögst till Kungahälla* (Holmbäck & Wessén 1940 s. 398, 413).

Detta uttryck bör rimligtvis avse att gränsen sträckt sig till stadens närhet, dvs. i höjd med nuvarande älvdelningen norr om Hisingen. Därmed skulle landet söder om Ale härad ha varit danskt Under alla förhållanden tyder såväl Olssons som Schücks forskningar på att Danmark ännu på 1100-talet behärskade området öster om nuvarande Göta älv upp mot trakten av Surte.

Det är även möjligt att den norsk-danska enklaven Skårdals skate tillhört Vättle härad och att häradsgränsen gått norr om denna enklav. Erik Hedberg (2008 s. 89 ff.) har i sin artikel Skårdals skate – norsk enklav på älvens svenska sida försökt utreda bakgrunden till enklavens tillkomst. Området förblev norsk-danskt fram till freden i Roskilde 1658.

Svearikets, Norges och Danmarks gränser möttes alltså i närheten av den nuvarande älvförgreningen. Detta innebär att Hisingen och Göteborgs norra skärgård tillhörde Norge, medan landet längs fjorden ner mot Göteborg och södra skärgården tillhörde Danmark.

Fortsättning i nästa nr.

Pedagogiskt nytänkande vid sekelskiftet 1900. Historiska fragment om tänkande och handlande kring barn.

Ann Lantzourakis

Arne och Lajla Mellgren år1905

Kring sekelskiftet 1900 debatterades barnuppfostran och skolans pedagogik ivrigt på många håll i Europa. Debatten speglade Darwins utvecklingslära, framväxten av liberalismen, en fri hållning i trosfrågor, kvinnans emancipation och mycket mera. När Göteborgs Högre Samskola invigdes 1901 hade det föregåtts av ett hängivet arbete bland många pedagogiskt radikala och engagerade personer. En av dessa var Elisabeth Mellgren född Winkrans (f. 1862 d. 1956). Hennes liv och bakgrund skildras här, som ett exempel på dåtidens nytänkande. Följderna för barnen i hennes egen familj berörs och hennes insatser i skolans värld. Därpå följer en kort översikt över Charles Darwins utvecklingslära.

Några pedagogiska nydanare beskrivs, i anslutning till grundandet av Samskolan. Avslutningsvis ges några reflektioner om människosyn förr och nu, synen på vår innersta natur. **Elisabeth Mellgren** föddes i Göteborg där hennes far Carl Fredrik Winkrans (f. 1826 d. 1905) just blivit rektor vid ett nybildat läroverk i Majorna. Modern Wilhelmina Winkrans (f. 1831 d. 1873) var dotter till prosten Lars Hagstedt i Tranemo. Elisabeths bror Göran (f. 1858 d. 1882) var född i Kungsbacka där fadern tidigare var lärare.

Familjens bostad blev rektorsbostaden som var inrymd i bottenvåningen av skolan. Här föddes Elisabeths syster Gerda (f. 1864 d. 1919). Elisabeth växte bokstavligen upp i en skolmiljö. Fadern Carl Fredriks liv och verksamhet är skildrade i flera sammanhang (bl.a. i Göteborgsposten den 27 maj 1946 och den 28 maj 1946).

Hans far var en från landsorten invandrad fattig arbetare. Som barn rodde Carl Fredrik med passagerare över kanalerna i Göteborg för att bidra till familjens ekonomi. Hans karriär inom skolans värld och i samhället blev en lång klassresa. Han blev så småningom både riksdagsman och hedersdoktor.

Brodern Göran blev styrman. Han omkom till sjöss vid 24 års ålder (Se artiklar i Båtologen nr 3-02 och 2-04). Systemen Gerda gifte sig med konstnären Richard Bergh och fick med honom en stor familj. Modern Wilhelmina var alltså prästdotter. Till prästgården kom Carl Fredrik som ung informator för att undervisa dottrarna. Här rådde troligen en sträng anda och "Herrans tukt och förmaning". Långt senare skriver Elisabeth en vers på ett julklappspaket med lakan:

... "I Tranemo prästgård vid skogarnas sus
sutto döttrar och pigor kring talgdankens
ljus.

Prostinnan dem styrde, den myndiga frun,
och sängarna fylldes med lakan och dun.
Spinrockarne surrade, linet spanns,
det "rötats" och "bråkats" med omsorg och
ans.

Men dottrarne tyckte att livet var tungt,
ty världen var stor och blodet var ungt." ...

(Ur "Den Blåmålade Kistan om August
Bondesson" av Greta Holmgren Strömbom,
Bonniers förlag 1913).

Efter avslutad skolgång utbildade sig Elisabeth till lärarinna. Hon arbetade sedan i några år med läraruppgifter. Vid 25 års ålder gifte hon sig med tobaksfabrikören och notarien Erik Mellgren (f. 1861 d. 1941). Han blev så småningom häradshövding och stadsfullmäktige i Göteborg. Det har sagts att Elisabeth hade överväldigats av hans vackra sångröst. Han var tenor och framträdde ibland vid officiella tillfällen, som t.ex. kungabesök i Göteborg. Mellan åren 1888 och 1901 fick de fem barn:

Ingrid, Hervor, Gunnar, Arne och Lajla. Man bodde i en stor lägenhet centralt i Göteborg. När Göteborgs Högre Samskola invigdes 1901 föddes alltså det yngsta barnet, Lajla. Parallellt var Elisabeth verksam i Samskolan som en aktiv ledamot i dess styrelse, vilket hon förblev i många årtionden. Hon var också medlem i Folkkonserternas kommitté (där hon satt i över 40 år), i övrigt administrerade hon sitt då stora hushåll.

År 1916 flyttade Erik och Elisabeth in i den 12-rumsvilla som de då låtit bygga intill stadens centrala delar. Yngsta barnet Lajla och tjänstefolk följde med men de äldre barnen var då utflugna ur föräldrahemmet. Familjen hade också ett stort sommarhus på Koön nära Marstrand. I köket var Elisabeth inte verksam, det har sagts att hon inte ens kunde koka ett ägg. Matlagningen sköttes av en kokerska och barnen, när de var små, av barnsköterskor. Men Elisabeth var intensivt engagerad i allt som rörde hemmet, mannen och barnen. Hon undervisade själv de två äldsta barnen i hemmet under deras första skolår. Elisabeth blev mycket upprörd när något inte var till hennes belåtenhet. Hon var en livlig, brunögd, temperamentsfull och levnadsglad person. Hon var hemmastadd i sin tids idémässiga och intellektuella debatt. Hon var älskad och populär men hennes häftiga temperament kunde ibland vålla problem.

Fortsättning i nästa nr.

Aktiviteter på Landsarkivet våren 2016

14 april, kl 18.30–19.15

Vikten av överblick –

svensk historisk militärkartering

Kartor av olika slag har länge varit av mycket stor militär betydelse. Genom några nedslag i Krigsarkivets kartsamlingar följer vi utvecklingen av svensk militärkartering från slutet av 1600-talet till början av 1800-talet.

Föreläsning av Fil dr **Maria Gussarsson Wijk**,
verksam som arkivarie vid Krigsarkivet.

28 april, kl 18.30–19.15

Göteborg under 1800-talet

Under 1800-talets lopp växer handelns och industrins betydelse i staden som nu etablerar sig som landets andra stad.

Dessa större förlopp samsas bland annat med enskilda människoöden, bränder och epidemier när vi berättar om källorna till 1800-talets Göteborg.

12 maj, kl 18.30–19.15

Skeppsbyggarna och de bohuslänska - skepbåtsvarven

Under första halvan av 1900-talet startades många varv och andra marina verksamheter längs kusterna. Fiskebåtsvarven var ofta relativt små och mekaniserades sent, men de betydde mycket för bygden och industrialiseringen i kustbygderna. I föreläsningen berättar **Christine Fredriksen**, Västarvet, och **Lennart Bornmalm**, Göteborgs universitet, om sitt forskningsprojekt om skepbåtsvarv och båtbyggare/ skeppsbyggare som yrkesgrupp.

OBS - obligatorisk platsbokning till samtliga tillfällen

Under våren kan du vid två tillfällen, (den 14 april och den 28 april) vara med och öva dig på att tyda gammal handskrift, då vi tillsammans läser texter från 1700- och 1800-talen. Vi börjar kl 17.30 i Landsarkivets hörsal.

Bengt Berglund

Efter 16 år som professor i teknik- och industrihistoria har Bengt Berglund gått i pension. Under hans ledning har Chalmers utvecklats till landets i särklass största teknikhistoriska utbildningsinstitution.

Antalet studenter på de valbara kurserna i teknikhistoria och vetenskapshistoria har trefaldigats. Dessutom har Bengt varit med och utvecklat flera skraddarsydda kurser, för olika utbildningsprogram, där större eller mindre inslag av teknikhistoria ingår. Han har också varit en mycket uppskattad handledare av doktorander och av uppsatsskrivande studenter.

Genom åren har hundratals kandidatarbeten nagelfarits av Bengts skarpa ögon! Under en period var han dessutom viceprefekt för forskarutbildningen på institutionen för teknikens ekonomi och organisation.

Trots omfattade engagemang i grund- och forskarutbildningen har Bengt hunnit med mycket egen forskning under åren på Chalmers. Bland Industrihistoria i Västs medlemmar torde boken "Den petrokemiska revolutionen – svensk petrokemisk industri 1960–2010" vara mest känd.

I denna ges en detaljerad beskrivning och analys av etableringen och utvecklingen av det petrokemiska komplexet i Stenungssund. Trebandsverket "Borås stads historia" är säkert också känt för flera av läsarna till denna publikation.

Här ges en ingående och samtidigt lättillgänglig presentation av stadens historia. Självklart ges såväl textilindustrin som de mer tjänsteorienterade näringarna stort utrymme.

Bengt fungerade som projektledare, men var också medförfattare i två av banden. Under flera års tid har professor Bengt Berglund också lett ett tvärvetenskapligt projekt på Jernkontoret. Projektet avslutades förra våren i och med utgivningen av "Järnet och Sveriges medeltida modernisering". Forskningsresultaten från denna studie har väckt stor internationell Uppmärksamhet, bland annat eftersom man kunnat visa att bergsbruk började växa fram i Sverige redan under 900-talet och att massugnstekniken med säkerhet användes redan på 1100-talet och sannolikt redan tidigare. Därmed kan masugnen betraktas som en svensk innovation! En mer okänd pärla i den Berglundska bokfloden är "Modernitetens fingeravtryck – gjutjärnet som byggnadstekniskt och dekorativt material".

Boken bygger på Elias Cornells opublicerade licentiatavhandling från 1945. Cornell blev sedermera professor i arkitektur på Chalmers. Bengt har dels kompletterat Cornells manus med bilder och informativa bildtexter, dels skrivit en forskningsöversikt om "Gjutjärnet som stilutvecklande material 1700–2000". Därmed ger boken en trevlig och åskådlig bild av gjutjärnets roll i såväl arkitekturhistorien som i industrihistorien.

Som forskare har Bengt varit noggrann och alltid genomfört omfattande arkivstudier. Ofta har hans forskning haft koppling till det regionala näringslivet, men samtidigt har Bengt på ett skickligt sätt visat hur det lokala eller det regionala relaterat till ett större sammanhang och till den globala marknaden.

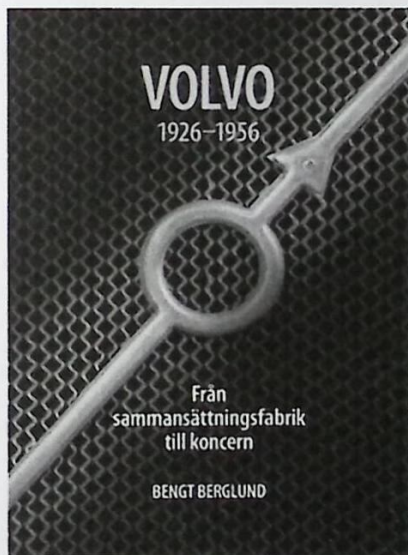
Därför känns det både naturligt och självklart att Bengt Berglund nu avslutar sin professorsgärning på Chalmers med att ge ut en bok om Volvos tidiga historia, mer om det på nästa uppslag. Från Industrihistoria i Västs sida tackar vi därför Bengt för en storartad insats för den västsvenska industrihistorien och samtidigt passar vi på att önska fortsatt hälsa och välgång!

*Patrik Ekheimer,
teknologie doktor Chalmers*

Volvo 1926–1956 Från sammansättnings- fabrik till koncern

Chalmersprofessorn Bengt Berglunds bok om Volvos första 30 år fyller ett tomrum i historieskrivningen om två av Sveriges nu största företag. Det är berättelsen om hur affärsmannen Assar Gabrielsson och ingenjören Gustaf Larsson på ett mycket skickligt sätt både utnyttjade Sveriges naturliga förutsättningar och sitt vitt förgrenade nätverk inom den gryende svenska verkstadsindustrin för att förverkliga sin vision om ett svenskt bilföretag. Detta företag skulle tillverka bilar som var tillräckligt bra för att ta upp konkurrensen med fordonen från dåtidens jättar i England,

Frankrike och USA inte bara i Sverige utan också på utvalda exportmarknader. Genom att lyfta fram samspillet med dåtidens tongivande industrialister och några av de mest betydelsefulla underleverantörerna framträder ett mer nyanserat, men också mer komplext händelseförlopp, under den period som är en av de absolut mest dynamiska i svensk industrihistoria. Vad det i grunden handlade om var, som Gabrielsson själv ofta framhöll, att skapa bättre produktionsmedel genom hela leverantörskedjan samt hur man bäst utnyttjade och anpassade dem till den egna verksamheten. Volvos sätt att lösa dessa problem under de första trettio åren är huvudtemat i boken.

Volvo kunde genom att ställa kraven också erbjuda kunskap och kompetens lotsa underleverantörer från snart sagt hela Sverige att göra resan från hantverksmässig stycke-tillverkning till den sortens konkurrenskraftiga serietillverkning och höga specialisering som bilindustrin kräver. De mest betydelsefulla underleverantörerna presenteras i boken och en rad av de mest tongivande svenska verkstadsföretagen genom alla tider passerar revy. De har alla sin plats i Volvos tidiga historia. Ett andra tema är förmågan att bibehålla visionen att bygga ett svenskt bilföretag och samtidigt anpassa sig till verkligheten.

Grundarna planerade i första hand att tillverka personvagnar, men relativt omgående tänkte ledningen om och utvecklade en ny strategi, där man även kom att satsa på lastvagns- och busstillverkning – där man var framgångsrik från start – och parallellt fortsätta att utveckla personbilstillverkningen mot mer konkurrenskraftiga modeller. Här styrdes man delvis av statsmakternas vilja att reglera konkurrensen mellan järnvägarna och landsvägstransporterna.

Redan då var konkurrensen med Scania-Vabis knivskarp. Volvo satsade alltmer på lastfordon över två ton och anklagades för att göra intrång på huvudkonkurrentens marknad.

Volvo var i en uppbyggnadsfas under 1930-talets depression och finansieringsproblematiken var hela tiden högst närvarande inom det samlade näringslivet. Detta löstes i allt väsentligt i samverkan med underleverantörerna. Volvo lyckades därmed undvika att hamna i stark beroendeställning till banker eller andra institutionella ägare. 1930-talet kom också att handla mycket om hur Volvo försökte organisera sin motortillverkning och köpet av Pentaverken i Skövde år 1930. Köpet av Penta var också en pragmatisk revidering av den ursprungliga strategin om att inte äga sina underleverantörer utan driva företaget som en ren sammansättningsfabrik.

Det inledande rationaliseringsarbetet på företaget i Skövde tog fart så gott som omedelbart och Pentaverken var ett av de första företagen i landet att införa tidsstudier. *Bengt Berglund* lyfter också fram andra världskrigets betydelse för företagets utveckling och inte minst vilket ansvar bolaget tog för landets beredskap, genom att åter snabbt ställa om produktionen. Kriget kom att få betydande såväl ekonomiska som tekniska konsekvenser för företaget och präglade utvecklingen lång tid framöver.

Efter kriget börjar en ny era. Genom framtagningen av PV444 och det så kallade Jönköpingsprogrammet, gjorde Volvo ett nytt strategiskt val när man beslöt att satsa på standardiserade personbilar för serieproduktion. Fordismen hade därmed vunnit inträde i den alltmer utvidgade koncernen och MTM-systemets införande i början av 1950-talet var en logisk följd därav. Även här var Volvo pionjär och inspirationskälla för många andra industriföretag i Sverige.

Boken ger även en översiktlig beskrivning av Volvokoncernens framväxt över tid med förvärvet av bland annat Svenska Flygmotor AB 1941, Köpings Mekaniska Verkstad AB 1942 och AB Bolinder-Munktell 1950, liksom utvecklingen av försäljningsmarknaderna för de olika fordonsslagen. Däri ingår en presentation av lanseringen på USA-marknaden i mitten av 1950-talet.

I augusti 1926 beslöt AB Volvo "upptaga tillverkning av automobiler" och fick av SKF hyra de lokaler på Hisingen som tidigare ägts av Nordiska Kullager AB. Kontoret stod färdigt i oktober 1926, då inflyttning ägde rum. Hyran fastställdes av SKF till 50 à 60 000 kronor det första året, 100 000 kronor det andra och cirka 160 000 kronor det tredje året. I samband med den ekonomiska krisen i början av 1920-talet hade Nordiska Kullager gått i konkurs och övertagits av den största fordringsägaren Svenska Handelsbanken. År 1925 tog SKF över lokalerna och den då begränsade verksamheten.

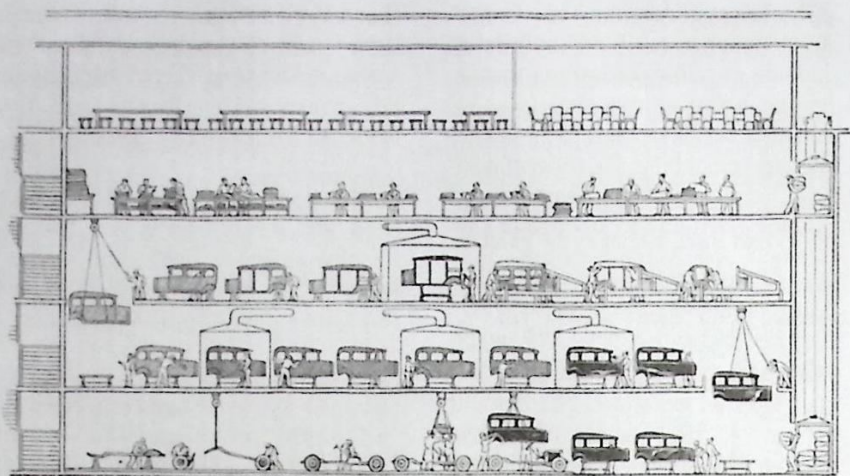
Han uttrycker både oro och tillförsikt inför framtiden, och konstaterar att Volvo naturligtvis var ett barn av sin tid, men också ett företag som formade sin utveckling på egna villkor.

Slutligen presenteras ett av de sista talen som Assar Gabrielsson höll inför sina anställda i samband med en konferens i Skövde 1955, det han själv kallade för sitt testamente.

Volvos B-fabrik i fem våningar, där montering och sammansättning ägde rum.

Foto: Volvos Historiska Arkiv.

Monteringsens gång i Volvos sammansättningsfabrik 1930, där ett anslag om 200 000 kronor för fabriken utrustning beviljats ur manufakturlånefonden redan 1926. Anläggningen var i fem våningar med kontor högst upp. Den fjärde våningen var sadelmakeriet, där inslaget av kvinnor var stort. På tredje våningen vidtog sammansättningen av trä- och plåtdelar till karossen. Trädetaljerna levererades färdiga från Åtvidaberg och sammansättningen ägde rum i speciella gigger. Andra halvan av våningen utgjordes av plåtslageriet och genom en lucka i golvet sänktes den plåtbeslagna karossen med hjälp av en travers ned till den underliggande våningen måleriet. Efter omfattande behandlingar var karossen färdig för den slutliga lackeringen, som ägde rum i det sista av de tre olika spruthusen.

På bottenvåningen omhändertogs karossen av sadelmakarna som klädde taket med pegamoid och karossen invändigt med tyg eller läder. I andra ändan på samma våning pågick samtidigt monteringen av chassi eller underredet, som kom fullt hopmonterat med sido- och tvärbalkar samt med motorfästen, fjäderfästen och fotstegskonsoler påsatta. Motorn monterades färdigt och försågs med koppling och växellåda, som med hjälp av en telfervagn fördes fram ovanför chassiet som nedsänktes och fastsattes i sina konsoler. Därefter försågs vagnen med kardanaxel, bromsdetaljer, kablar samt diverse smådetaljer. Slutligen kom det ögonblick då "puppan blev till en fjäril" – då kaross och chassi möttes och blev till ett gemensamt helt. Foto: Volvos Historiska Arkiv.

Patrik Ekheimer,

Projekt BoU vid Svenska Riksarkivet

I början av år 2001 överfördes handläggningen av bouppteckningar från tingsrätterna till Skatteverket och samtliga bouppteckningar som förvarades av tingsrätterna levererades från tingsrätterna till landsarkiven.

Vid Skatteverkets fortsatta handläggning av bouppteckningar behövs kopior av tidigare upprättade bouppteckningar i de fall den avlidne är änka eller änkling.

Om bouppteckningen efter den tidigare maken/maken upprättades innan handläggningen övertogs av Skatteverket förvaras bouppteckningen således vid något av landsarkiven. Skatteverket och allmänheten, på uppmaning av Skatteverket, är därmed en stor beställare av kopior av moderna bouppteckningar.

Även juridiska byråer och begravningsentreprenörer som hjälper efterlevande att upprätta bouppteckningar är stora beställare. År 2002 upprättades en överenskommelse mellan Riksarkivet och Skatteverket om att Skatteverket ska ersätta landsarkiven för kostnaderna för dessa kopiabeställningar.

30 000 beställningar årligen

År 2009 påbörjades diskussioner mellan Riksarkivet och Skatteverket om ett skanningsprojekt. Målet var att minska handläggningstiden för beställningarna och därmed också kostnaderna för handläggningen. Skatteverket ville också minska sina kostnader för bouppteckningskopior. Landsarkiven handlägger ca 30 000 beställningar av bouppteckningskopior årligen. Drygt 50% av dessa avser bouppteckningar från perioden 1980-2001.

Bouppteckningarna för denna period är också lättast att skanna och indexera tack vare att de är mera enhetliga.

Diskussionerna ledde till att ett projekt för skanning av bouppteckningarna påbörjades med start i jan 2013.

Digitaliseringen utförs av Riksarkivets avdelning MKC (Mediekonventeringscentrum). Projektet ska vara avslutat vid halvårsskiftet 2016 och beräknas kosta ca 37 miljoner kr

Projektet levererar: Digitaliserade sökbara bouppteckningshandlingar för åren 1980-2001.

En e-tjänst för Skatteverket där beställningar av bouppteckningsskopior kan handläggas helt automatiskt. Svar sänds till Skatteverket senast dagen efter att en beställning kommit in.

Ett digitalt stöd för handläggare inom Riksarkivet där beställningar från andra myndigheter, företag och privatpersoner handläggs med stor automation som där de sista stegen i handläggningen utförs manuellt. Handläggningstiderna för dessa ärenden kan därmed minskas från ca 20 minuter/ärende till högst 4-5 minuter/ärende. Söktjänster för handläggningarna och våra besökare

Den välrotade blomsteraffären i Vasastan frösåddes redan 1912, Med gröna fingrar & spirande inspiration går vi nu in i det nya seklet. Välkommen till oss på hörnet av Aschebergsg & Engelbrekts gatan, Instagram: la fleuriste eller www.lafleuriste.se Tel 031 711 2082

Har du meddelat rätt e-post adress?

I samband med medlemsutskick via e-post kommer många i retur och du som medlem missar informationen. Kontrollera med GRS vilken e-post adress du har i registret.

Riksarkivet i Arninge 20 år

Den 22 september 1995 invigdes Riksarkivets magasinsbyggnad i Arninge, Täby, norr om Stockholm. Sedan dess har Arninge utvecklats från magasin avhängigt Marieberg till en självständig arkivenhet med namnet Avdelning Arninge.

20-årsjubileet firades med inbjudna gäster på eftermiddagen och fest för personalen på kvällen. Gästerna var representanter för de myndigheter och enskilda organisationer vars arkiv förvaras i Arninge. Till detta kom ett antal arkivarier från andra arkiv samt särskilt inbjudna företrädare för kultursektorn.

Föreläsningar och visningar

Eftermiddagens program bestod av föreläsningar och visningar. De handlade om "Utvecklingen och förvaltningen av de Förvaltningsgemensamma specifikationerna (FGS) för e-arkiv-området", "Digitalt bevarande för obestämd framtid" och så redovisades den planerade utbyggnaden av Arninge med start 2016. Visningarna var upplagda enligt teman *KontrollSverige och Idrottens Mecka*. Därefter var det dags för festtal av riksarkivarie Björn Jordell och Niclas Nordlander, representant för fastighetsägaren Boetten.

En vaktmästare och en arkivarie

Vid invigningen i september 1995 fanns det två magasin med lastkaj och en vaktmästarfunktion. En arkivarie stationerades i Arninge för att ta fram det arkivmaterial som skulle transporteras till Marieberg och lämnas ut i läsesalen där. År 1998 stod nästa etapp klar. Med etapp två bestod byggnaden av en forskarsal, kontorsutrymmen och fyra magasin. Till forskarsalen flyttades mikrofilmer och mikrofilmsläsare för släktforskning från Marieberg och ytterligare några arkivarier och arkivassistenter stationerades här permanent. När utbyggnadens etapp tre var genomförd 2003 hade arkivbyggnaden ett större antal kontorsrum, två forskarsalar samt sju magasin och ny lastkaj. Nu flyttade bevarandeenhetens personal från Marieberg till moderna utrymmen på kontorsplanet i Arninge, mikrofilmsenheten fick utrymmen med mörkertrum på markplanet och den tidigare forskarsalen blev mikrokortsläsesal för släktforskare medan läsning av pappershandlingar skedde i en ny forskarsal.

Den personal som bemannade forskarexpeditionen och besvarade forskarförfrågningar på avdelningarna för forskarservice, statliga respektive enskilda arkiv sorterade vid denna tid under respektive avdelningschef i Marieberg. Det betydde att alla tre avdelningarna hade två verksamhetsställen: Marieberg och Arninge. Däremot fanns så gott som hela verksamheten vid konserveringsenheten i Arninge.

Förändringar

Med riksarkivets omorganisation 2012 förändrades de gamla ledningsstrukturerna. Arninge, Krigsarkivet och Marieberg blev tre självständiga avdelningar med egna avdelningschefer inom Nationella divisionen.

Detta innebar att enheten i Arninge fick en egen platschef, vilket var ett uttalat önskemål från personalens sida. Verksamheten vid avdelning Arninge har vuxit i takt med att magasinen fyllts. både myndigheter och allmänhet har fått större anledning att kontakta oss via brev, e-post eller personligt besök.

De släktforskare som under hela 2000-talets första årtionde varit ett dominerande inslag bland besökarna har till 20-års-jubileet nästan försvunnit. Skälen är att det material de använder i hög grad har digitaliserats och finns tillgängligt via Internet.

Däremot har tillströmningen av andra forskare och besökare ökat och fortsätter att göra så. Det som attraherar är i första hand modernare myndighetsarkiv och vissa enskilda material.

*Skribenten är 1:e arkivarie vid
Avdelning Arninge,
Barbro Kvist Dahlstedt*

LANDET RUNT

ur olika medlemsblad

GRS byter Västanbladet med ett 60-tal andra föreningars tidskrifter. De finns tillgängliga i GRS bibliotek. Gunilla Brolund Sandström ger tips på några läsvärda artiklar i dessa och andra periodica.

Alir Anor Medlemsblad för Forskarföreningen Alir, Söderhamn med omnejd. Nr 4 2015. *Sigvard Bodin* berättar om kyrkomålaren **Anders Lenaesius** i 1700-talets Hälsingland. Mellan måleriarbetena fanns tid till både otrohet och slagsmål, vilket till slut fick hans hustru att begära och få skilsmässa.

Arte et Marte Meddelanden från Riddarhuset. Nr 2 2015.

Louise Ribbing skriver om **Den sista ständsriksdagen**. År 1865 ansågs allmänt ständsriksdagen vara föråldrad, och alla länder i västvärlden, utom England och Sverige, hade infört en- eller tvåkamrarriksdag. Borgar- och bondestånden hade redan röstat ja, medan prästeståndet beslöt vänta tills de såg hur Riddarhuset röstade. Efter en rasande debatt i Riddarhuset röstade de om saken, och ständsriksdagen röstades slutligen ner med 361 röster.

Borås Släktblad Medlemsblad för Borås Släktforskare. Nr 105.

Swede Hollow - en svensk slum i **St Paul, Minnesota**. *Ola Larsmo, DN*, har besökt en plats i USA som bär på en annan historia än Karl Oskars och Kristinas. I slummen i Swede Hollow bodde svenskar som ansågs vara korkade, lukta illa och inte möjliga att prata med. De stod längst ner på den amerikanska samhällsstegen. Swede Hollow är nu borta sedan länge, men har lämnat intressanta och tankvärda minnesbilder.

Diskulogen Medlemstidning för föreningen DIS. Nr 108. *Hans Bjernevik* berättar om **Digitala bilder i släktforskningen** och ger tips om skanning av foton. En annan artikel av *Anna Linder*, **Märk dina bilder**, handlar om hur man på ett enkelt sätt "taggar" de foton man har i sin dator. Att "tagga" ett foto är att ge fotot en bildtext som alltid kommer att följa fotot, även om man flyttar eller kopierar fotot.

I samma nummer av *Diskulogen* finns också en artikel om de problem som kan drabba de som har en **Mac OS X** och inte kan använda de vanliga CD:na såsom Sveriges Dödbok. *Artikelförfattaren Helge Olsson* rekommenderar programmet **CrossOver** som en lösning.

I *Diskulogen* nr 111 hittar man en artikel om **den kommande nya versionen av Disgen**, föreningen DIS släktregistreringsprogram. Det finns också ett flertal artiklar om **DNA i släktforskningen**.

Hallandsfarares Information Medlemsblad för Hallands Släktforskarförening. Nr 110.

Klas-Göran Stehn fortsätter sin serie om **Falkenberg** med tomt nr 17, där de som bodde där under 1700- och 1800-talen, inklusive tjänstefolk, beskrivs med fylliga presentationer. *Britta Jönsson Engström* berättar vidare om **Vardagen för Skintabys bönder**, och en spalt med **Julseder** tar upp gamla och nyare seder.

Häradsbladet, Vedbo, Tössbo, Valbo, Nordals och Sundals Härader på Dal. Nr 2 2015. *Mona Axelsson* har försökt komma sin anmoder **Johanna Molander** nära i de fragment som finns kvar i kyrkoböcker, bouppteckningar och bygdeskildringar. Från modernare tid har *Per Brage* och *Katarina Johansson* hämtat sin skildring av **nykterhetslogen Stigen** från åren 1935-38.

Industrihistoria i Väst, tidskrift för föreningen Industrihistoria i Väst, nr 1-2 2015. *Ewert Arwidsson* berättar om **Fixfabriken** i Majorna, om en fabriks utveckling och uppslukning. I fabriken tillverkades främst spanjoletter för stängning av fönster och dörrar, och den stora Fix-skylden var under många år ett landmärke i området. Vidare fortsätter *Lars O. Carlsson* sin serie och hur Göteborgsregionens industrihistoria återspeglas i gatunamnen, och tar i detta numret upp **gatunamn i Kallebäck**.

Mimers Brunn, Arkeologi Entologi & Historia i Västra Götaland, nr 5 2015.

Ingemar Brink skriver om **Västgötar första nybyggarna i Minnesota**, där tre unga män från Skara lyfts fram som de första bosättarna i svenskstaten Minnesota år 1850. Om **Olav Tryggvesson, En kung från Bohuslän**, berättar *Margareta Johansson* en spännande historia.

Mimers Brunn, nr 6 2015, innehåller en fyllig berättelse om **Träskoadeln, Smederna på järnbruken**. En gång i tiden fanns det fullt med järnbruk i Västra Götaland - *Christina Ström* redogör för hur deras liv kunde gestalta sig.

Runslingen, Medlemsblad för Upplands Släktforskarförening. Nr 4 2015. *Ann-Sofie Ohlander* presenterar **Sveriges första sjuksköterska**, Emmy Rappe. Hon kom från en godsägarfamilj i Dädesjö i Kronobergs län, och utbildades till sitt kall av ingen mindre än Florence Nightingale.

Slaegten, Forum för Slaegtehistorie, Danmark. Nr 53.

Henrik Bock redogör för hur **Sådan fandt jeg mine svenske aner**. För oss i Sverige, som kanske letar efter dansk släkt, finns i tidskriften flera sidor med föreningsprogram, med namn och kontaktuppgifter till olika **danska släktforskningsföreningar**.

Släkthistoriskt Forum, Tidning för Sveriges släktforskare, nr 5 2015.

Eva Johansson berättar i **När torparna blev arbetare** om när industrialiseringen av Sverige tog fart. Hon tar också upp om hur man hittar i industriarkiven och var de finns. *Peter Bratt* redogör i en artikel om **lantmäteriets stora kartskatt**, ett måste för alla släktforskare.

Släkthistoria, nr 1 2016. 1800-talets **provinsialläkare** kämpade mot okunskap och bristande hygien, fattigdom, sjukdomar och epidemier. *Kerstin Abukhanfusa* visar hur läkarnas årsrapporter ger en inblick i hur våra förfäder levde i olika delar av landet.

Swedish American Genealogist, A journal devoted to Swedish American biography, genealogy, and personal history. Nr 3 2015. **The Walloons - an enigmatic people.** Who were they, those foreigners who came to Sweden during the 1600s? frågar *Robert Mattson*.

Han går igenom vallonernas historia i Sverige, och listar de vanligaste vallonnamnen. I en annan artikel har *Elisabeth Thorsell* och *Chris Olsson* hittat och översatt till engelska notiser från tidningen *Såningsmannen* år 1930, som har anknytning till Nordamerika.

Vi Släktforskare, Medlemsblad för Föreningen Strömstads Släktforskare. Nr 41. *Björn-Ole Adamsson* berättar den dramatiska historien om hur en kvinna, **Britta Johanna Johansdotter**, från Rabbalshede år 1860 blir förlöst med kejsarsnitt, till priset av sitt liv.

Ann-Marie Hansson redogör för **En fiskarsläkt på Koster**, vars förste kände medlem föddes omkring år 1612.

Ättlingen, Skövde Släktforskarförening, Nr 2 2015. *Jan Ejdebäck*, själv läkare, skriver om en nuförtiden glömd profession i **En åderlåtares journal**. Skolläraren **Anders Gustaf Stenberg** (1826-1902) verkade inte bara som lärare, utan också som tandutdragare och åderlätare. Han gav även vaccinationer och verkade som fjärdingsman och nämndeman i Bergs socken.

ÖPPETTIDER

Tis - Ons	8 - 19
Tors - Fre	8 - 20
Lördag	8 - 18
Söndag	12 - 18

Välkomna!

*Fokus på kvalitet
- vår idé!*

FOCUS
köpcentrum
031 - 703 05 25

Posttidning B

Avsändare:

GöteborgsRegionens

Släktforskare

Erik Dahlbergsgatan 36 B

411 26 Göteborg

GöteborgsRegionens Släktforskare ***Bibliotek och Forskarplatser***

**Erik Dahlbergsgatan 36 B, 411 26 Göteborg,
Öppet mån-fre 10.00-14.00**

**Ring dock alltid först och kolla
bemanning samt lediga forskarplatser.
Tel. 031-13 12 26**

**Öppet även 1 timma före varje föreningsmöte
E-post: g.r.s@telia.com
Hemsida: <http://grs.forening.genealogi.se>
PlusGiro: 24 23 85-3
Organisationsnummer 857204—7564**